

Features of each type of substance, its prototypical aspects are considered; the grounds for the comparison of the given substances with sin are established. The research is based on the analysis of texts in the Ukrainian phraseology, proverbs, XX–XXI century prose. The metaphorical model SIN – SUBSTANCE is represented by six frames – MUD, FOOD, WATER, SMELL, RADIATION, BLOOD. Metaphorization is based on prototypical properties of these substances – uselessness, physiological need, taste qualities, health damage, danger, colour. Most metaphors have evaluation.

Key words: conceptual metaphor, concept, cognitive model frame, conceptualization, Ukrainian linguistic world image, sin.

Надійшла до редакції 25.06.2017 р.

УДК 81'42:821(438)

Helena Wojcewa,

dr hab., prof.,

kierownik Katedry Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego

Wydziału Filologicznego

Odeskiego Uniwersytetu Narodowego imienia I. I. Miecznikowa,

Francuski bulwar 24 / 26, m. Odessa, 65058, Ukraina,

tel.: +380487760442,

movoznavstvo98@gmail.com

Starszy naukowiec,

Naukowa Instytucja Państwowa „Instytut Modernizacji Treści Oświaty”,

Zaulek Nachimowa 8, p. 24, Odessa, 65014, Ukraina

JĘZYKOWY OBRAZ ŚWIATA POLSKIEGO MARYNARZA W MARYNISTYCZNYM DYSKURSIE ZYGMUNTA BATKA

Poniższy artykuł jest poświęcony osobliwościom językowego obrazu świata przedstawiającego tezaurs osobowości językowej polskiego marynarza. Obiektem analizy jest powieść Zygmunta Batka „Łaskawe oceany”, w której autor opisuje własne doświadczenia wynikające z pracy na morzu. Określono opozycje tworzące lingwokognitywne podstawy w strukturze osobowości polskiego mary-

narza wyrażonej w badanym tekście: *marynarz prawdziwy / nieprawdziwy, morze / ląd, życie / śmierć*. Przy pomocy zasobów językowych autor ocenia marynarzy jako przedstawicieli wspólnoty społeczno-zawodowej. W marynistycznym dyskursie współdziałają typowe i indywidualne cechy prezentowane przez autora powieści, co świadczy o twórczym indywidualno-autorskim podejściu do interpretacji językowego obrazu świata polskiego marynarza. Przeważa pozytywny wizerunek marynarza, co wynika z dążenia do zainteresowania młodych czytelników pracą na morzu.

Słowa kluczowe: językowy obraz świata marynarza, dyskurs marynistyczny, osobowość językowa, język polski.

We współczesnym językoznawstwie perspektywnym kierunkiem wydaje się lingwoantropologiczny, którego głównym zadaniem jest rekonstrukcja osobowości językowej (jako subiekty i obiektu języka) poprzez badanie tekstu (dyskursu) w kierunku lingwopersonologicznym. Modelowanie językowego obrazu świata człowieka przedstawia jego psychikę oraz społeczny i etnokulturowy komponent za pośrednictwem języka. Należy pamiętać, że z językowym obrazem świata ściśle łączy się wartościowanie, znalezienie tego, jak człowiek ocenia siebie i innych.

Nasuwać się pytania: jaką jest specyfika konceptosfery człowieka – przedstawiciela pewnej wspólnoty społeczno-zawodowej oraz jak w polskim kręgu kulturowym prezentuje się językowy obraz rzeczywistości marynarza?

Badanie osobowości językowej i jej wiedzy o rzeczywistości opiera się na ideach Johanna Gottfrieda von Herdera, Wilhelma von Humboldta, Leo Weisbergera, Jana Baudouina de Courtenay, Ołeksandra Opanasowicza Potebni. Od końca XX w. językowy obraz świata znajduje się w centrum uwagi polskich naukowców – Janusza Anusiewicza, Jerzego Bartmińskiego, Renaty Grzegorzewskiej, Jadwigi Puzyniny, Kwiryny Handke, Ryszarda Tokarskiego i innych. Pojęcie *obrazu* w filozofii oznacza „wynik rekonstrukcji obiektu w świadomości człowieka; nieodłączny moment filozoficznych, psychologicznych, socjologicznych i estetycznych dyskursów” [HФЭ т. 3, c. 128]. J. Bartmiński stwierdza, że „istnieje wizja świata i obraz świata, czyli subiekt opisu i obiekt opisu. Wskutek interpretacji obraz środowiska przyrodniczego jest przedstawiony w języku, co pozwala mówić o obrazie świata dziecka, dorosłego, „prostego” człowieka itp.” [8, s. 103].

Kształtowany na bazie materiału językowego obraz człowieka jest zgodny z ujęciem Jurija Apresiana, Niny Arutiunowej, Władimira Karasi-ka, Jurija Karaułowa i in. Powstaje lingwopersonologia, której obiektem, według W. P. Nieroznaka, jest idiolektna osobowość językowa [4, c. 113]. „Za każdym tekstem jest utajony system językowy, w każdym tekście obecna jest osobowość językowa” [10, s. 206].

Pod terminem *osobowość językowa* Jurij Karaułow rozumie: „całość kształt zdolności i charakterystyk człowieka, które determinują utworzenie i postrzeganie nią językowych utworów (tekstów), różnych pod względem: a) stopnia strukturalno-językowej trudności (poziom werbalno-semantyczny), b) głębi i precyzji odbicia otaczającego świata (poziom lingwokognitywny), c) celowego ukierunkowania (poziom motywacyjny)” [2, c. 3]. Zauważmy, że została zaproponowana struktura osobowości językowej z takimi poziomami jak leksykon wewnętrzny, tezaurus i system motywów.

Na podstawie wspólnych potrzeb, podstaw, uznawanych wartości odbywa się komunikacja członków pewnej kultury zawodowej, formuje się zespół warunków zewnętrznych, wpływających na otoczenie, a psychologiczne mechanizmy „formują jakości perceptywne (otrzymane od organów uczuć), konceptualne (powstają w trakcie działalności zawodowej), proceduralne (sposoby i kolejność użycia perceptywnych i konceptualnych danych)” [7, c. 176–177].

W niniejszym opisie uwagę koncentrujemy na reprezentowanej w dyskursie marynistycznym osobowości językowej polskiego marynarza. Obiektem analizy jest powieść marynistyczna Zygmunta Batka „Łaskawe oceany” (Gdynia–Szczecin, 1997, dalej – LO), w której autor opisuje własne doświadczenia z pracy na morzu w ciągu ponad czterdziestu lat, od r. 1945 do r. 1996: „W Polskiej Żegludze morskiej, gdzie zatrudniony był całe dziesięciolecie, należał do grupy najlepszych kapitanów, podejmujących się działań, bardzo istotnych dla armatora” – pisze o Z. Batko w przedmowie do książki Janusz Lembas [LO, s. V]. „Dla marynarzy, a zwłaszcza kapitanów floty, żywioł morski jest codziennością, z którą tak się żyli, że w zmaganiu się z nim nie widzą niczego niezwyklego” – podkreśla w przedmowie Jan Kazimierz Sawicki [LO, s. XIV].

Już sam tytuł powieści („Łaskawe oceany”) wskazuje czytelnikowi na fragment rzeczywistości, w której umieszczono akcję utworu, i na ocenę zamkniętego terytorium wodnego przez pisarza, doświadczonego marynarza: oceany są łaskawe, bo autor lubi swój zawód, wysoko ocenia go i dlatego otaczający świat jest dla niego przychylny.

Z. Batko przedstawia rzeczywistość postrzegania marynarza, ocenia postępowanie, zdolności, zachowanie, cechy biofizyczne i psychologiczne swoje i innych osób jako przedstawicieli wspólnoty społeczno-zawodowej. Podkreśla on, że zawód marynarza wybiera się ze względu na to, że docenia się wartość pracy na morzu, a częściowo – z przyczyn materialnych: *Czy lubię pływać? Muszę powiedzieć, że i tak i nie. Praca na statku, a szczególnie ostatnio na „Świdnicy”, sprawia mi wiele satysfakcji zawodowej. Z drugiej strony stale patrzę z zazdrością na tych, którzy mogą żyć z rodziną jak normalni ludzie* [LO, s. 291]. Oprócz tego, praca na morzu odbywa się w ekstremalnych umowach, powiązanych ze zjawiskami meteorologicznymi (przede wszystkim sztormami), z rozbojem morskim (piractwem) itp.: „Bezpieczeństwo na statku nie jest wynikiem szczęścia, lecz ostrożności, wiedzy zawodowej i dobrej organizacji”. Nic dodać, nic ująć i już na „Beskidach” często przypominałem swoim kolegom te słowa [LO, s. 434].

Na statku jako organizacji społeczno-zawodowej, ograniczonej zamkniętym terytorium, żyją i pracują marynarze w trwałej izolacji od społeczeństwa i rodziny.

Wewnętrzny leksykon marynarzy reprezentuje terminologia morską, profesjonalizmy, żargon morski. Hierarchię tworzy skład załogi statku. Za prestiżową uważa się *dział pokładowy (nawigacyjny)*: kapitan jako „dowódca statku”, *chief, stary* (Kapitan Jan Ćwikliński <...> *Trzymał po prostu dyscyplinę na statku mającym tysiąc ludzi na burcie* [LO, s. 120]), starszy oficer, I oficer (chief pokładu), II oficer (nawigacyjny), III oficer (ratowniczy), *radiooficer, nawigator, oko* „służba obserwacyjna na dziobie statku pełniona przez marynarza w czasie złej widoczności; marynarz pełniący tę służbę”, *lekarz, bosman, gwizdkowy na trapie, cieśla, magazyńier, praktykant* („praktyczny”). Drugi dział tworzy załoga maszynowa

(mechaniczna), do której należą: *starszy mechanik (chief maszyny)* (<...> niektórzy kapitanowie, relacjonując przebytą podróż, mówią: „wszedłem do portu, ominąłem, zakotwiczyłem”. Szczególnie drażni to *starszych mechaników*. Dlatego mówią po zacumowaniu: – No i przywiozłem pana, panie kapitanie!” [LO, s. 124]), *I–III mechanicy (trzeci ciepły, trzeci zimny), elektryk, motorzysta, magazynier maszynowy (majster), drenażysta, smarownik*. Trzeci dział w hierarchii – hotelowy, tych pracowników nie uważa się za prawdziwych marynarzy – *ochmistrz, intendent, płatnik, kucharz okrętowy, steward* i in.

Stereotypowego marynarza w marynistyce przedstawiają przede wszystkim jako „*wilka morskiego*”, *zejmanta*, który ma takie cechy, jak: *stary, bywały, zna, kocha morską sprawę* [Sobol, s. 1124]. Z. Batko stwierdza, że w rzeczywistości takich marynarzy – „*wilków morskich*” jest mało. W powieści „*Laskawe oceany*” przeciwstawia „*idealnych*” i „*zwykłych*” marynarzy.

Osobowość językowa polskiego marynarza ma dodatkowe oznaki biofizyczne: to człowiek wysokiego albo średniego wzrostu, silny, energiczny, zręczny: *Dowodził statkiem **energiczny** kapitan Łabęcki, wysoki, starszy już mężczyzna, nieco tęgawy* [LO, s. 60]; *Odnaczał się (pierwszy oficer Witold Barański) **silną budową ciała i wielką ciężką fizyczną, którą lubił się popisywać*** [LO, s. 70]; <...> *kapitan Deppisz pokazywał po mistrzowsku, jak dawać wtedy (przy wschodnich wiatrach sztormowych) radę w bezpiecznym wejściu na statek. Nieraz dłuższą chwilę wyczekiwał na dogodny moment i **jak kot – mimo poważnego już wieku – wskakiwał na drabinkę linową*** <...> [LO, s. 111].

Przy pomocy zasobów werbalno-semantycznych (wśród których wyróżniamy blisko 230 przymiotników) Z. Batko reprezentuje cechy pozytywnie charakteryzujące osobowość polskiego marynarza: *spokojny* – 14, *uprzejmy* – 8, *zrównoważony* – 7 (Kapitana scharakteryzowałbym tak: *kulturalny, zrównoważony i z dużą praktyką* [LO, s. 149]), *kulturalny* – 5, *grzeczny* – 4 (<...> *kapitan Zaczek, którego znałem z różnych kontaktów służbowych podczas uprzedniej pracy w kapitanacie i z s.s. „Kutno”, był bardzo kulturalnym i przyzwoitym człowiekiem* [LO, s. 137]), *cierpliw*

– 4, *energiczny* – 3, *uśmiechnięty* – 2, po jednym użyciu: *przyzwoity*, *ucieszony*, *poważny*, *otwarty*, *zadowolony*, *szczęśliwy*. Wśród cech, które autor ceni szczególnie, są nazwy określające zdolności umysłowe potrzebne do wykonywania obowiązków zawodowych: *doświadczony* – 12 (*Gieraś, też doświadczony marynarz, chętnie schodził na urlop* [LO, s. 185]), *solidny* – 4, *dokładny* – 3, *ambitny*, *stanowczy*, *rzetelny*, *doskonały*, *ciekawy*, *bystry*, *ostrożny* – 2, po jednym użyciu: *zręczny*, *rozsądny*, *skrupulatny*, *wymagający*, *wytrzymały*, *operatywny*, *mądry*, *rozumny*. Moralno-etyczną charakterystykę nadają pozytywnie nacechowane przymiotniki: *dobry* – 11, *sumienny* – 7 (*Zgodziłem się być <...> kapitanem statku, to będę sumiennym kapitanem! Uczciwy marynarz nie może inaczej pracować* [LO, s. 132]), *staranny*, *wspaniały*, *świetny* – 6, *odpowiedzialny* – 5, *uczciwy*, *sympatyczny*, *przyjazny*, *zaczny* – 4, *przyzwoity*, *autorytetny* – 2, po jednym użyciu: *dobrotliwy*, *odważny*, *obowiązkowy*. Stan emocjonalny marynarza werbalizują wyrazy: *przemity*, *wesoły*, *pogodny* – 2, po jednym użyciu: *idealny*, *lubiany*.

Z drugiej strony, na statku pracują przeciętni marynarze, niedoświadczeni lub emocjonalnie nieodporni: „*leworęczny członek załogi*” – palacz Józef N. [LO, s. 144], których charakteryzują negatywnie nacechowane przymiotniki: *zdenewrowany* – 5, *niespokojny*, *niecierpliwy* – 2, po jednym użyciu: *złośliwy*, *zarozumiały*, *podejrzliwy*, *tchórzliwy*, *nieszczery*, *lekkomyślny*, *rozwścieczony*, *zmartwiony*, *zatroskany*, *napuszony*, *smutny*, *szttywny*, *urazony*, *niezadowolony*, *sfrustrowany*, *wściekły*, *nerwowy*, *napięty* (*Postępowanie pierwszego mechanika uznałem za **niekompetentne, tchórzliwe i nieszczere**. Pierwszy raz spotkałem się na statku z taką serią krętactw* [LO, s. 384]; <...> na „Świdnicę” przyszedł nowy pilot po praktyce. Był on bardzo **nerwowy i napięty**, a także nie potrafił skoordynować pracy holownika i cumowników [LO, s. 261]).

Lingwokognitywny poziom reprezentacji osobowości językowej polskiego marynarza wyznaczają opozycje *morze – ląd*, *życie – śmierć*. Praca marynarza jest włączona w granice obszaru morskiego. *Morze* występuje symbolem jego początku, a *ląd* – symbolem końca: Marynarz, „*orząc ocean*”, długo wspomina później <...> szczęśliwe dni spędzone wspólnie z

rodziną. Pomagają mu one w przetrwaniu samotnych miesięcy na morzu [LO, s. 221].

Dla prawdziwego marynarza *morze* ma wyjątkową wartość, to sens jego życia: <...> na statku załogowym bezpośredni *kontakt załogi z żywiołem* jest bardzo bliski, wręcz bezpośredni [LO, s. 82]). Przede wszystkim w dyskursie marynistycznym Z. Batka uprzedmiotwiają się regularnie realizowane w zawodowej działalności marynarzy konceptualne oznaki leksemu *morze* (naturalny zbiornik wodny, część oceanu, oddzielona od pozostałych jego części z wymianą wód; morza charakteryzują się własnym ustrojem hydrologicznym) [por. 1, s. 34–35].

Autor prezentuje również dodatkowe oznaki zbiorowej konceptosfery marynarza: obszar morski to dla osobowości marynarza obiekt emocjonalnego poznania: <...> *morze żywi i bogaci* [LO, s. 571]; morze jednoczy kontynenty i ludzi (*Ocean w odczuciu marynarza nie dzieli kontynentów, lecz je łączy* [LO, s. 46]); ten żywioł jest antropomorfizowany (<...> *morze nie toleruje lekkomyślnego, nieodpowiedzialnego i powierzchownego traktowania zagrożeń i problemów stale czyhających na ludzi oraz statki żeglujące po nim* [LO, s. 568]); statki, marynarze nie „pływają”, a „chodzą” po morzu: *Statek chodził na linii co dziesięć dni* [LO, s.185; 1, c. 34–40].

W powieści Z. Batka znajdujemy również procesualne charakterystyki osobowości językowej marynarza, predysponujące do pracy na morzu, które występują w opozycji *życie – śmierć*. Na przykład prawdziwy marynarz może wywołać zmianę konkretnej sytuacji: *Nie wykluczam konieczności wyjmowania silnika na ląd! Proszę tylko o uczciwą współpracę i zrozumienie nareszcie, że „jedziemy na jednym wózku”* [LO, s. 254]; *Cichy sposób wydawania komend i brak jakiegokolwiek postronnej konwersacji powodowały skoncentrowania się obecnych na mostku wyłącznie na dokładnym wykonaniu otrzymywanych poleceń kapitana* [LO, s. 122]); *Dryfuje nas na ląd – zaczął spokojnie kapitan <...> mamy możliwość, że wydusi pan wszystko z tej starej maszyny. Inaczej przyjdzie nam moczyć siedzenie – dodał z uśmiechem* [LO, s. 115]. Takie postępowania, reprezentowane w strategiach komunikacyjnych podczas formowania taktyk,

надają możliwość obserwacji modelu zachowania prawdziwych marynarzy, którzy walczą o życie całej załogi i przeciętnych osób (nienadających się do tego zawodu, przez co wynikają niebezpieczne dla życia załogi sytuacje).

Wnioski. Językowy obraz świata, werbalizowany w powieści Z. Batka „Łaskawe oceany”, wciela istotną stereotypową i indywidualno-autorską wizję osobowości językowej polskiego marynarza, która formuje się w ciągu jego działalności zawodowej, stanowiąc całokształt podstawowych cech biofizycznych i psychicznych, regulujących jego stosunki z rzeczywistością. Przy pomocy zasobów językowych autor ocenia marynarzy jako przedstawicieli wspólnoty społeczno-zawodowej. Przeważa atrakcyjny pozytywny wizerunek polskiego marynarza, co wynika z pragnienia autora, by zainteresować młodych czytelników pracą na morzu.

Bibliografia

1. Войцева О. А. Специфика номинации микрокатегории „рух по водному середовищу” (на матеріалі оповідань польського письменника З. Батко) / О. А. Войцева // Слов’янський збірник. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип. 17. – Ч. 2. – С. 34–40.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов / отв. ред. член-кор. Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
3. Космеда Т. А. Дискурсивні слова як центр комунікативної стратегії вченого і педагога у проєкції на мовну особистість А. П. Загнітка / Т. А. Космеда // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – Донецьк : ДонНУ, 2010. – Вип. 20. – С. 205–210.
4. Нерознак В. П. Лингвистическая персонология : к определению статуса дисциплины / В. П. Нерознак // Язык. Поэтика. Перевод: Сб. науч. тр. – М. : Московский государственный лингвистический университет, 1996. – С. 112–116.
5. Семеног О. Мовна особистість сучасного економіста / О. Семеног, А. Семеног // Studia Ukrainica Posnanensia. – 2015. – Vol. III. – P. 281–288.
6. Тарасов Е. Ф. Актуальные проблемы анализа языкового сознания / Е. Ф. Тарасов // Языковое сознание и образ мира / отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : ИЯ РАН, 2000. – С. 24–32.

7. Харченко Е. В. Модели речевого поведения в профессиональном общении / Е. В. Харченко . – Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2003. – 336 с.
8. Bartmiński J. Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata / J. Bartmiński // *Językowy obraz świata* / pod red. J. Bartmińskiego. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1999. – S. 103–120.
9. Kołodziejek E. Gwara marynarska – język środowiska czy język subkultury? / E. Kołodziejek // *Język a kultura. Języki subkultur* / Pod red. J. Anusiewicz i B. Sicińskiego. – Wrocław : Wiedza i kultura, 1994. – S. 171–181.
10. Współczesny język polski / Pod red. J. Bartmińskiego. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. – 695 s.
11. НФЭ – Новая философская энциклопедия: В 4 т. – М. : Мысль, 2001. – Т. 3. – 692 с.
12. LO – Batko Z. Łaskawe oceany / Z. Batko; z przedmową J. K. Sawickiego. – Gdynia; Szczecin, 1997. – 580 s.
13. Sobol – Słownik języka polskiego PWN / Oprac. E. Sobol. – Wyd. 2. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN. – 2005. – 1304 s.

References

1. Voytseva O. A. Spetsyfika nominatsiyi mikrokatehoriyi „ruk po vodnomu seredovyshchu” (na materialy opovidan' pol's'koho pys'mennyka Z. Batko) / O. A. Voytseva // *Slov'yans'kyy zbirnyk*. – K. : Vydavnychyy dim Dmytra Buraho, 2012. – Vyp. 17. – Ch. 2. – P. 34–40.
2. Karaulov Yu. N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost' / Yu. N. Karaulov / otv. red. chlen-kor. D. N. Shmelev. – M. : Nauka, 1987. – 263 p.
3. Kosmeda T. A. Dyskursyvni slova yak tsentr komunikativnoyi stratehiyi vchenoho i pedahoha u proektsiyi na movnu osobystist' A. P. Zahnitka / T. A. Kosmeda // *Linhvistychni studiyi: zb. nauk. prats'*. – Donets'k : DonNU, 2010. – Vyp. 20. – P. 205–210.
4. Neroznak V. P. Lingvisticheskaya personologiya : k opredeleniyu statusa distsipliny / V. P. Neroznak // *Yazyk. Poetika. Perevod: Sb. nauch. tr.* – M. : Moskovskiy gosudarstvennyy lingvisticheskiy universitet, 1996. – P. 112–116.
5. Semenoh O. Movna osobystist' suchasnoho ekonomista / O. Semenoh, A. Semenoh // *Studia Ukrainica Posnanensia*. – 2015. – Vol. III. – P. 281–288.
6. Tarasov E. F. Aktual'nye problemy analiza yazykovogo soznaniya / E. F. Tarasov // *Yazykovoe soznanie i obraz mira* / otv. red. N. V. Ufimtseva. – M. : IYa RAN, 2000. – P. 24–32.
7. Kharchenko E. V. Modeli rechevogo povedeniya v professional'nom obshchenii / E. V. Kharchenko . – Chelyabinsk : Izd-vo YuUrGU, 2003. – 336 p.

8. Bartmiński J. Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata / J. Bartmiński // *Językowy obraz świata* / Pod red. J. Bartmińskiego. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1999. – S. 103–120.

9. Kołodziejek E. Gwara marynarska – język środowiska czy język subkultury? / E. Kołodziejek // *Język a kultura. Języki subkultur* / Pod red. J. Anusiewicza i B. Sicińskiego. – Wrocław : Wiedza i kultura, 1994. – S. 171–181.

10. *Współczesny język polski* / Pod red. J. Bartmińskiego. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. – 695 s.

11. NFE – Novaya filosofskaya entsiklopediya: V 4 t. – M. : Mysl', 2001. – T. 3. – 692 p.

12. LO – Batko Zygmunt. Łaskawe oceany / Zygmunt Batko; z przedmową J. K. Sawickiego. – Gdynia; Szczecin, 1997. – 580 s.

13. Sobol – Słownik języka polskiego PWN / Oprac. E. Sobol. – Wyd. 2. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN. – 2005. – 1304 s.

О. А. Войцева

МОВНИЙ ОБРАЗ СВІТУ ПОЛЬСЬКОГО МОРЯКА В МАРИНІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЗИГМУНДА БАТКА

Статтю присвячено специфіці мовної картини світу, яка представляє тезаурус мовної особистості польського моряка. Об'єктом аналізу є роман Зигмунда Батка „Ласкаві океани” („Łaskawe oceany”), в якому він описує власний досвід праці на морі. Визначено опозиції, що утворюють лінгвокогнітивний рівень у структурі мовної особистості польського моряка, репрезентованій у досліджуваному тексті: „морський вовк” / несправжній моряк, море / суша, життя / смерть. За допомогою мовних засобів письменник оцінює моряків як представників суспільно-професійної спільноти. В мариністичному дискурсі взаємодіють як типові, так і індивідуально-авторські оцінні риси моряків, що регулярно реалізуються в їхній професійній діяльності, свідчать про творчий підхід автора до інтерпретації мовної картини світу фахівця в галузі морської справи. Переважає позитивне аксіологічне ставлення до особистості моряка, пов'язане з прагненням зацікавити молодих читачів морським фахом.

Ключові слова: мовна картина світу моряка, мариністичний дискурс, мовна особистість, польська мова.

Е. А. Войцева

ЯЗЫКОВОЙ ОБРАЗ МИРА ПОЛЬСКОГО МОРЯКА В МАРИНИСТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ ЗИГМУНДА БАТКО

Данная статья посвящена специфике языковой картины мира, которая представляет тезаурус языковой личности польского моряка. Объектом анализа является роман Зигмунда Батко „Ласковые океаны” („Łaskawe oceany”), в котором он описывает собственный опыт работы на судне. Выделены оппозиции, образующие лингвокогнитивный уровень в структуре языковой личности польского моряка, репрезентированной в исследуемом тексте: „морской волк” / *ненастоящий моряк*, *море* / *суша*, *жизнь* / *смерть*. С помощью вербально-семантических средств писатель оценивает моряков как представителей определенной профессии. В маринистическом дискурсе взаимодействуют типичные и индивидуально-авторские аксиологические признаки, регулярно реализуемые в процессе профессиональной деятельности, свидетельствующие о творческом подходе автора к интерпретации языковой картины мира моряка. Прослеживается позитивное отношение к языковой личности моряка, связанное со стремлением заинтересовать молодых читателей данной профессией.

Ключевые слова: языковая картина мира моряка, маринистический дискурс, языковая личность, польский язык.

O. A. Voytseva,

Doctor of Philology, Professor,

Chair of General and Slavic Linguistics Department

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: +380487760442,

movoznavstvo98@gmail.com

Senior Research Office,

Institute of education content modernization,

8, prov. Nakhimova, k. 24, Odesa, 65014, Ukraine

POLISH SAILOR'S WORLDVIEW IN THE MARINE DISCOURSE OF ZYGMUNT BATKO

Summary

This article is devoted to the specificity of the worldview, which represents the thesaurus of the Polish sailor's language identity. The object of the analysis is the novel „Tender Oceans” („Łaskawe oceany”) by Zygmunt Batko where he describes his own work experience at sea. The purpose of the article is to clarify the specifics of the conceptual framework of a person as a representative of a certain social and professional group. The main methods and research techniques are as follows: the linguistic-cultural method including the three-level structure of the language personality proposed by Yu. N. Karaulov. There were defined oppositions that form a lingua-cognitive level in the identity's structure of the Polish seaman that are represented in the text: „sea wolf, / fake sailor; sea / land, life / death. Using verbal and semantic means, the writer evaluates seafarers as representatives of social and professional activities. In the marine discourse, both typical and the author's individual signs are interacted. They are regularly implemented in the professional activity of seamen; prove the creative approach to the interpretation of the professional language picture of the world.

There is a positive attitude towards the seaman's language identity, which is aimed at drawing attention of young readers of this profession. The prospect of the research is to create an invariant model of a seaman's language identity.

Key words: sailor's worldview, marine discourse, language identity, Polish language.

Надійшла до редакції 1.07.2017 р.

УДК 811.161.2'373.7:070(477)

Г. Ю. Касім,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства

філологічного факультету

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,

тел.: +380487760442,

movoznavstvo98@gmail.com